

waren weer duizenden inheemsen aanwezig, zeventuizend volgens één, twintigduizend volgens een andere schatting. Een trein uit Oost-Java had een deel van die duizenden naar Soerakarta gebracht, 'aan de stations langs de route werden dezen', aldus Korver, 'geestdriftig door medeleden' (die geen geld of geen tijd hadden om mee te reizen) 'toegejuicht en met muziek ontvangen.'¹

Er werd in Soerakarta een Centraal Comité, een hoofdbestuur, gekozen; Samanhoedi werd voorzitter, Tjokro vice-voorzitter. Ook hier evenwel was het Tjokro die de vergaderingen leidde – niet Samanhoedi maar hij werd in de ogen van de inheemse volksmassa's op Java de man die het waagde, publiekelijk wensen aan het gouvernement kenbaar te maken, en op hem concentreerden zich nu prompt de Messiaanse verwachtingen die sinds de Voor-Hindoe-tijd van generatie op generatie waren overgedragen: sommigen zeiden dat niet Douwes Dekker maar hij de reïncarnatie van Mohammed was, anderen dat hij als Mohammeds zoon uit de hemel was afgedaald, weer anderen dat de *Mahdi*, de vernieuwer en verlosser van de Islam, komende was of dat de voorspelling van vorst Djojobojo spoedig werkelijkheid zou worden. Overal waar Tjokro optrad, trachtten duizenden inheemsen naar voren te dringen om hem van nabij te zien en, zo mogelijk, zijn kleren aan te raken.

Veel propagandisten van de *Sarekat Islam* knoopten bij die Messiaanse verwachtingen aan: ja, de *Ratoe Adil*, de Rechtvaardige Heerser, was komende – 'selbst die Aufnahme neuer Mitglieder wurde', aldus een van de biografen van Soekarno (de eerste president van de *Republik Indonesia*), Bernard Dahm,

*'in verschiedenen Abteilungen nach den traditionellen Begrüßungsformeln des 'Ratu Adil durchgeführt. Geheimnisvolle Handlungen wurden praktiziert, z.B. Trinken von geweihtem Wasser, Ausgabe von verschiedenfarbigen Mitgliedskarten, geheime Eide usw., um so die letzten Zweifel an dem Ausbruch eines 'neuen Reiches' zu nehmen.'*²

Had de Indische Partij een zwarte vlag in gebruik genomen, de *Sarekat Islam* koos er een die veel meer tot de verbeelding van de inheemsen sprak: eerst een geel-groene (groen was de kleur van de Islam), later een rood-witte – rood en wit waren de traditionele kleuren geweest van het rijk Modjopahit.³ Die vlag was belangrijk: een eigen symbool, duidelijk

¹ A. P. E. Korver: *Sarekat Islam, 1912-1916*, p. 24. ² B. Dahm: *Sukarnos Kampf um Indonesiens Unabhängigkeit* (1964), p. 17. ³ Voor de keuze van die kleuren werden in die tijd ook wel andere verklaringen gegeven. Rinkes, later Hazeu's opvolger als